

УДК 343.21:343.335

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10\(50\)-1136-1149](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-10(50)-1136-1149)

Нікіфорова Тетяна Іванівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0002-9769-973X>

Захарчук Віктор Миколайович кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, м. Хмельницький, <https://orcid.org/0000-0002-0896-3747>

ФОРМИ ПРОТИПРАВНОГО ВПЛИВУ НА МАЙНО ЗА КК УКРАЇНИ

Анотація. У статті проаналізовано зміст і значення термінів «протиправний вплив на майно» та «форми протиправного впливу на майно». Зазначені терміни не є нормативно-визначеним та загальноприйнятим в доктрині кримінального права, проте найширше відображає комплекс суспільно-небезпечних діянь, передбачених КК України, предметом яких є майно. Зроблено висновок, що поняття «форми протиправного впливу на майно» є збірним поняттям, що охоплює усі, передбачені КК діяння, якими заподіюється істотна шкода або створюється загроза її заподіяння відносинам власності, а саме предметом яких є майно у найширшому розумінні, як рухоме та нерухоме майно (речі), право на майно, дії майнового характеру. Об'єктом цього наукового дослідження стали такі наскрізні кримінально-правові поняття як «викрадення», «заволодіння», «знищення», «пошкодження» майна та їх співвідношення з іншими подібними термінами, вжитими в окремих статтях КК. Аргументовано, що «заволодіння» охоплює такі форми протиправного впливу на майно, які пов'язані з оберненням майна на користь винного чи третіх осіб, в тому числі «викрадення».

В свою чергу «викрадення» включає лише три форми – крадіжку, грабіж та розбій. Щодо тлумачення термінів «знищення» та «пошкодження» в доктрині спостерігається відносна єдність, проте проблемою є їх співвідношення з такими поняттями як «руйнування», «зруйнування», «втрата», «зіпсування» майна. Зроблено висновок, що «втрата» є поняттям, яке частково перетинається із «знищенням», однак є ширшим за своїм змістом. «Руйнування», «зруйнування» та «зіпсування» є різновидами знищення та пошкодження та підлягають вилученню з кримінального законодавства. Задля досягнення єдності судової практики та правової визначенні усі проаналізовані поняття потребують

роз'яснення на рівні законодавства або рішень Верховного Суду, яке буде мати однакове значення для всіх складів кримінальних правопорушень.

Ключові слова: форми протиправного впливу на майно, викрадення, заволодіння, знищення, пошкодження, руйнування, зруйнування, втрата, зіпсування.

Nikiforova Tetyana Ivanivna candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the Department of Criminal Law and Procedure, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, <https://orcid.org/0000-0002-9769-973X>

Zakharchuk Viktor Mykolayovych candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the Department of Criminal Law and Procedure, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law, 29000, Khmelnytsky, <https://orcid.org/0000-0002-0896-3747>

FORMS OF UNLAWFUL INFLUENCE ON PROPERTY UNDER THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Abstract. The article analyzes the content and meaning of the terms “unlawful influence on property” and “forms of unlawful influence on property”. These terms are not normatively defined and generally accepted in the doctrine of criminal law, but they most broadly reflect the complex of socially dangerous acts provided for by the Criminal Code of Ukraine, the subject of which is property. It is concluded that the concept of “forms of unlawful influence on property” is a collective concept that covers all actions that cause significant damage or create a threat of causing it to property relations, namely the subject of which is property in the broadest sense, such as movable and immovable property (things), the right to property, actions of a property nature. The object of this scientific research was such cross-cutting criminal law concepts as “theft”, “possession”, “destruction”, “damage” to property and their correlation with other similar terms used in individual articles of the Criminal Code. It is argued that “appropriation” covers those forms of unlawful appropriation of property that are associated with the conversion of property to the benefit of the guilty party or third parties, including “theft”. In turn, “theft” includes only three forms – theft, robbery and robbery.

Regarding the interpretation of the terms “destruction” and “damage” in the doctrine, there is relative unity, but the problem is their correlation with such concepts as “destruction”, “destruction”, “loss”, “damage” of property. It is concluded that “loss” is a concept that partially overlaps with “destruction”, but is broader in its meaning. “Destruction”, “destruction” and “damage” are types of destruction and damage and are subject to removal from criminal legislation. In order to achieve unity of judicial practice and legal definition, all analyzed concepts require clarification at

the level of legislation or decisions of the Supreme Court, which will have the same meaning for all components of criminal offenses.

Keywords: forms of unlawful influence on property, theft, appropriation, destruction, damage, destruction, destruction, loss, spoilage.

Постановка проблеми. Термін «протиправний вплив на майно» не є нормативно-визначеним та загальноприйнятим в доктрині кримінального права, проте найширше відображає комплекс суспільно-небезпечних діянь, передбачених КК України, предметом яких є майно. Найчастіше вказаний термін вживається дослідниками в контексті визначення суспільно-небезпечного діяння в складах кримінальних правопорушень, пов'язаних із знищенням чи пошкодженням майна. Так, наприклад, І.Б. Газдайка-Василишин, Т.С. Любченко, Л.М. Палюх у складах кримінальних правопорушень, в диспозиціях яких йдеться про знищення чи пошкодження майна характеризують зазначені поняття як наслідки, натомість діяння визначають через термін «протиправний вплив» на предмети відповідних кримінальних правопорушень [1; 2; 3]. І.Б. Газдайка-Василишин у монографії «Некорисливі злочини проти власності» використовує вказаний термін більш широко. Зокрема, вона дає наступне визначення поняття «злочини проти власності» – це передбачені розділом VI Особливої частини КК суспільно небезпечні винні діяння, які посягають на право власності і вчиняються суб'єктом злочину шляхом вилучення, обернення на свою користь чи на користь інших осіб, знищення або пошкодження, не передання чи не повернення, іншого протиправного впливу на чуже майно (право на майно, дії майнового характеру) [1, с.19]. Аналізуючи це визначення, можна зробити висновок, що будь-які діяння, які передбачені в розділі «Кримінальні правопорушення проти власності» полягають у протиправному впливові на майно.

Вказане визначення надано автором кримінальним правопорушенням проти власності «у вузькому розумінні», тобто лише тим, які передбачені у відповідному розділі Особливої частини КК. Проте в широкому розумінні, кримінальні правопорушення проти власності охоплюють усі склади, що містяться в КК, якими заподіюється істотна шкода або створюється загроза її заподіяння відносинам власності, а саме предметом яких є майно у найширшому розумінні, як рухоме та нерухоме майно (речі), право на майно, дії майнового характеру. Саме в такому широкому розумінні збірного поняття і використано термін «протиправний вплив на майно» в цьому дослідженні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження різних форм протиправного впливу на майно було здійснено науковцями найчастіше в аспекті дослідження кримінальних правопорушень проти власності у вузькому розумінні. Це, зокрема, праці І.Б. Газдайки-Василишин, присвячені некорисливим кримінальним правопорушенням проти власності [1], Н.О. Антонюк, Ю.А. Дорохіної щодо кримінально-правової охорони власності [4; 5]. Деяким формам протиправного впливу на майно як наскрізним поняттям було

присвячено чимало досліджень. Так, як наскрізне поняття, яке використовується в різних розділах Особливої частини КК, «знищення» та «пошкодження» майна стало об'єктом дослідження С.А. Миронюк, А.В. Семенюк-Прибатьєв, Р.А. Бориславського [6; 7; 8]. В контексті окремих складів кримінальних правопорушень зазначені форми протиправного впливу на майно досліджували Т.С. Любченко, Л.М. Палюх, Б.М. Одайник, В.І. Маркін та інші [2; 3; 9; 10]. «Викрадення» як наскрізне кримінально-правове поняття також неодноразово ставало об'єктом наукових досліджень, зокрема, Р.Л. Максимовича, В.Г. Кундеуса, Я.О. Татаркевича та інших [11; 12; 13]. Надзвичайно велика кількість наукових досліджень присвячена окремим складам кримінальних правопорушень, ознаками об'єктивної сторони яких є ті чи інші форми протиправного впливу на майно.

Спільною рисою усіх наукових досліджень, присвячених тим чи іншим формам протиправного впливу на майно є тлумачення відповідних термінів, які вживає законодавець для позначення відповідного протиправного впливу. Відсутність єдності щодо розуміння тих чи інших понять як в науці, так і у практиці призводить до проблем кваліфікації кримінальних правопорушень, розмежування суміжних діянь, вирішення питань конкуренції кримінально-правових норм тощо.

Мета статті. В рамках однієї наукової статті дослідити усі форми протиправного впливу на майно неможливо. Тому в цьому дослідженні ми зупинимося на таких наскрізних поняттях як «викрадення», «незаконне заволодіння», «знищення» та «пошкодження» майна, а також їх співвідношення з іншими подібними термінами, вжитими в окремих статтях КК.

Виклад основного матеріалу. Термін «викрадення» в розділі VI Особливої частини КК вживається тільки в ст.ст. 185, 186 у визначенні понять «крадіжка» і «грабіж». В ст.ст. 262, 308, 312, 313 КК в основному складі вживається терміни «викрадення», а в особливо кваліфікованому «розбій з метою викрадення» (в ст.ст. 308, 312, ще є кваліфікований склад – «ті самі дії, вчинені із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя або здоров'я»). Я.О. Татаркевич приходиться до висновку, що в цих складах «викрадення» включає в себе також насильницький грабіж та розбій [13, с. 60]. В.Г. Кундеус вважає, що аналізуючи ці склади можна дійти логічного висновку, що розбій – це теж викрадення [12, с. 4-5]. Н.О. Антонюк також обґрунтовує, що викрадення включає в себе крадіжку, грабіж та розбій [4, с. 176].

Р.Л. Максимович зазначає, що в ст.ст. 308, 312 КК міститься така кваліфікована ознака складу кримінального правопорушення, як вчинення його із застосуванням насильства, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи з погрозою застосування такого насильства, тому в цих статтях досліджуване поняття має вузький зміст, ніж в інших, включаючи тільки крадіжку та ненасильницький грабіж [11, с. 248]. Однак вказівка на «ті самі дії», тобто ті, що містяться в основному складі свідчить скоріше про протилежне.

Значення поняття «викрадення» в ст.ст. 262, 308, 312, 313 КК розкривається в ч. 2 п. 17 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 року № 3 та в ч. 1 п. 7 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» від 26 квітня 2002 року № 4 (із змінами, внесеними згідно з постановою Пленуму Верховного Суду України від 18 грудня 2009 р. № 16), як протиправне таємне чи відкрите, зокрема із застосуванням насильства, яке не є небезпечним для життя або здоров'я, чи з погрозою застосування такого насильства, їх вилучення у юридичних або фізичних осіб незалежно від того, законно чи незаконно ті ними володіли [14; 15]. Тобто в судовій практиці (саме щодо вказаних складів кримінальних правопорушень) викрадення включає в себе крадіжку та грабіж, як ненасильницький, так і насильницький, і не включає розбій. В постанові Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 року № 10 термін «викрадення» вживається під час характеристики крадіжки та грабежу, однак в п. 25 Суд вживає цей термін у контексті складів кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 185, 190 та 191 КК [16]. Р.Л. Максимович зазначає, що в цьому контексті мова йде про розкрадання [11, с. 249]. Співвідношенню термінів «викрадення» та «розкрадання» в науці приділено чимало уваги. Зокрема зазначається, що останній термін був характерний для радянського законодавства та охоплює поняття крадіжки, грабежу, розбою, вимагання, розтрата, привласнення, зловживання службовим становищем, шахрайства як родові поняття [17, с. 231; 4, с. 177-180]. Проте в КК 2001 року законодавець відмовився від цього терміну. Я.О. Татаркевич обґрунтовує необхідність повернення цього терміну до КК як родового поняття щодо вищенаведених діянь з обов'язком роз'яснення його змісту безпосередньо в кримінальному законі [13, с. 10]. Н.О. Антонюк зазначає, що термін «розкрадання» має лише теоретичне значення і законодавець правильно зробив, що відмовився від використання суто теоретичного поняття в законі. Проте обґрунтовуючи необхідність збереження цього терміну в теорії автор наводить його значення для вирішення практичних проблем [4, с. 180].

Аналізуючи зміст терміну «викрадення» в кримінальних правопорушеннях проти волі, тобто де мова йде про викрадення людини, науковці приходять до висновку, що викрадення людини може бути здійснено будь-яким способом, а саме: таємним, відкритим, шляхом обману чи зловживання довірою, із застосуванням погроз чи насильства тощо. Зазначається, що таку позицію підтверджує наявна судова практика [11, с. 251].

Щодо змісту поняття «викрадення» в складах кримінальних правопорушень, предметом яких є різні види документів (ст.ст. 158-1, 158-3, 357 КК)

єдності серед науковців немає. Так, щодо викрадення в ст. 158-1 КК одні автори розуміють лише таємне чи відкрите протиправне заволодіння документом, інші – більш широке поняття, хоча не уточнюють як саме розуміти більш широке [11, с. 250]. В ст. 357 КК звертається увага на три форми – крадіжку, розбій, грабіж, проте поруч з цим зазначають, що застосування насильства потребує додаткової кваліфікації [13, с. 61].

Характеризуючи поняття «викрадення» окремо звернемо увагу на ст. 410 КК. Основний склад цього кримінального правопорушення сформульовано так само як і в ст. 262, проте щодо особливо кваліфікованого складу привертає увагу різниця в термінах щодо розбою. В ст. 262 КК вжито поняття «розбій з метою викрадення», а в ст. 410 - «розбій з метою заволодіння». Постає питання однаково чи по-різному слід тлумачити такі поняття і як це впливає на розуміння наскрізного поняття «викрадення» в КК.

В ст. 187 КК розбій сформульовано як напад з метою заволодіння чужим майном. Термін «заволодіння» вживається також в інших статтях розділу VI Особливої частини КК, а також у деяких статтях інших розділів КК. Поняття «заволодіння» як наскрізне кримінально-правове поняття також неодноразово ставало предметом наукових досліджень, наприклад, у працях Н.О. Антонюк, Р.Л. Макимовича, О.І. Цивінського, Я.О. Татаркевича та інших [18; 19; 20; 13]. Аналізуючи проведені дослідження, слід відзначити, що деякі автори для тлумачення відповідного поняття використовують надто складні теоретичні конструкції, інколи не виправдано застосовують норми цивільного законодавства, а їх висновки не полегшують, а ще більше ускладнюють тлумачення відповідного поняття на практиці. Н.О. Антонюк вважає, що терміном «заволодіння» потрібно позначати суспільно-небезпечне діяння у розкраданні, оскільки він найбільш точно характеризує усі форми розкрадання, якими є крадіжка, грабіж, розбій, вимагання, шахрайство, привласнення, розтрата, заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем [18, с. 228].

Оскільки «розкрадання» є лише теоретичною конструкцією і не використовується в чинному КК, можна зробити висновок, що збірним поняттям для усіх вищевказаних форм протиправного впливу на майно є термін «заволодіння». Однак тут мова йде про кримінальні правопорушення проти власності. Але чи можна вкладати такий самий зміст у цей термін в статтях інших розділів КК? В першу чергу потрібно звернути увагу на ст. 289 КК «Незаконне заволодіння транспортним засобом». В примітці до цієї статті викладене розуміння цього поняття, яке може бути використано виключно для її застосування. Тут заволодіння розуміється як вилучення будь-яким способом транспортного засобу, що створює необхідність тлумачення понять «будь-який спосіб» та «вилучення». Н.О. Антонюк зазначає, що термін «вилучення» відображає сутність дій у викраденні, під якими вона розуміє крадіжку, грабіж та розбій [18, с. 228]. Однак в постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі

злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті» від 23.12.2005р. №14, зазначається, що «незаконне заволодіння транспортним засобом слід розуміти як умисне протиправне вилучення його з будь-якою метою у власника або законного користувача всупереч їх волі (з місця стоянки чи під час руху) шляхом запуску двигуна, буксирування, завантажування на інший транспортний засіб, примусового відсторонення зазначених осіб від керування, примушування їх до початку чи продовження руху тощо. Таке заволодіння може бути вчинене таємно або відкрито, шляхом обману чи зловживання довірою, із застосуванням насильства або погроз» [21], що свідчить про більш широке тлумачення як терміну «вилучення», так і «заволодіння». Про незаконне заволодіння будь-яким способом йдеться також в ч. 3 ст. 357 КК щодо паспорта або іншого важливого особистого документа. Щодо тлумачення поняття будь-якого способу в цій статті серед науковців також немає єдності. В контексті цього дослідження викликає зацікавленість стаття А.Д. Гетьмана, в якій проаналізовано ті способи незаконного заволодіння важливим особистим документом, які були визнані такими в судовій практиці. Такими є викрадення, привласнення, придбання, вимагання документів, заволодіння ними шляхом шахрайства. Серед цих способів слід вказати на придбання (саме незаконне придбання), а також привласнення, в тому числі знайденого документа [22, с. 34]. На те, що формами незаконного заволодіння є також незаконне придбання та привласнення знайденого звертають увагу І.Б. Газдайка-Василишин [1, с. 24] та Ю.А. Дорохіна [5, с. 430]. Завершуючи аналіз збірного поняття «заволодіння» та способів, якими може бути вчинено відповідне діяння, зазначимо, що Н.О. Антонюк в посібнику, присвяченому кримінально-правовій охороні власності, вживає поняття «склади злочинів проти власності, які полягають у незаконному заволодінні чужим майном» та відносить до них правопорушення, передбачені ст. ст. 185-193, 197-1 КК [4].

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що «незаконне заволодіння чужим майном» як наскрізне кримінально-правове поняття є збірним поняттям, яке включає в себе всі форми (способи) протиправного впливу на майно, в результаті вчинення яких майно опиняється в незаконному володінні винної особи або третіх осіб, в тому числі викрадення. «Викрадення» включає в себе крадіжку, грабіж та розбій. Дискусія щодо того чи включає викрадення розбій стосується скоріше не змісту поняття, а кваліфікації діяння. Так, незаконне заволодіння паспортом (ч. 3 ст. 357 КК) включає в себе в тому числі розбій як спосіб вчинення діяння, проте потребує додаткової кваліфікації за заподіяння насильства, оскільки ч. 3 ст. 357 КК – це кримінальний проступок, який в жодному разі не може включати кримінальну відповідальність за насильство, тим більше небезпечне для життя і здоров'я. Так само додаткової кваліфікації потребує й вимагання документа, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я. Саме тому в ст. ст. 308, 312 КК де насильство,

яке не є небезпечним для життя і здоров'я є кваліфікуючою ознакою, а розбій – особливо кваліфікуючою, викрадення в основному складі потрібно розуміти як крадіжку та ненасильницький грабіж, а наприклад, в ст.ст. 262, 410 КК, де передбачено лише розбій як особливо кваліфікуючу ознаку, викрадення включає також насильницький грабіж. А там де викрадення є ознакою складу, який не передбачає кваліфікуючих ознак (наприклад, ст. 432 «Мародерство») викрадення включає в тому числі розбій як спосіб вчинення діяння. Питання щодо додаткової кваліфікації насильницьких дій вирішується за правилами конкуренції кримінально-правових норм.

В контексті вжитої в КК термінології необхідно звернути увагу на термін «розграбування», який міститься виключно в ст. 438 КК. Проте його тлумачення не може здійснюватися через будь-який інший термін вжитий в КК, оскільки тлумачення усіх понять в цій статті здійснюється у відповідності до міжнародних нормативно-правових актів, вказівка на які є безпосередньо в диспозиції статті. Науковці, які аналізували практику застосування цієї статті прийшли до висновку, що відсутність у вироку вказівки на конкретну норму міжнародного акту, яку порушив винний, є неправильним застосуванням кримінального закону [23; 24].

Також як наскрізні поняття в КК використовуються терміни «знищення» та «пошкодження» майна. Найчастіше ці терміни в диспозиції статті вживаються разом. Їх тлумаченню і як наскрізних понять, і як ознак конкретних складів кримінальних правопорушень присвячено чимало досліджень, про які згадувалося вище. Не дивлячись на певні відмінності у визначенні відповідних понять, все ж можна констатувати відносну єдність науковців у розумінні їх значення. Під «знищенням» розуміють припинення існування майна або втрату можливості його відновлення, що призводить до повної та постійної неможливості використання майна за його цільовим призначенням. «Пошкодження» майна розуміється як часткова та/або тимчасова втрата можливості використання майна за цільовим призначенням. В глосарії проекту КК міститься визначення поняття «пошкодження» під яким розуміється приведення майна або інформації у часткову непридатність щодо цільового використання [25]. Зміст терміну «знищення» не розкривається, хоча неодноразово вживається в тексті проекту поруч з пошкодженням. Із визначення «пошкодження» можна зробити висновок, що під знищенням розуміється приведення майна чи інформації у повну непридатність щодо цільового використання, що відповідає вищенаведеним доктринальним визначенням. Проте в такому випадку не йдеться про припинення існування майна. Не йдеться у понятті «пошкодження» й про повну тимчасову непридатність майна, тобто про можливість відновлення його цільового використання, про що йдеться в теорії.

В доктрині дискусійним залишається питання до якої з ознак складу кримінального правопорушення належать вказані поняття – суспільно-

небезпечне діяння чи суспільно-небезпечні наслідки. Більшість авторів схиляються до того, що знищення і пошкодження майна є суспільно-небезпечними наслідками протиправного впливу на майно [1, с. 105; 10, 4; 3, с. 87]. Інші ж вважають, що в аналізованих складах злочинів діяння й суспільно-небезпечний наслідок збігаються [4, с. 369; 6, с. 8]. Однак в контексті цього дослідження нас більше цікавить співвідношення цих термінів з іншими подібними поняттями, які містяться в деяких статтях КК. Наприклад, в ч. 2 ст. 298 КК йдеться про умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Виникає питання щодо значення терміну «руйнування» та його співвідношення із знищенням та пошкодженням. В ст. 178 КК вживається термін «зруйнування». В ст. 413 КК йдеться про втрату та зіпсування військового майна, з'ясування змісту яких також потребує дослідження їх співвідношення з поняттями «знищення» та «пошкодження».

Щодо змісту понять «руйнування» та «зруйнування», їх співвідношення між собою та із термінами «знищення» та «пошкодження», то якщо не вдаватися глибоко в дослідження цього питання, можна прийти до висновку, що більшість науковців руйнування визначають як різновид пошкодження, а зруйнування – я припинення існування предмета, тобто як частину поняття «знищення». Тому слід погодитися з пропозицією тих вчених, які пропонують відмовитися від вказівки на руйнування та зруйнування в диспозиціях відповідних статей [3, с. 89; 7, с. 34; 26, с. 6, 11].

Щодо терміну «втрата», то в КК він згадується в різному контексті, зокрема як втрата органу або його функцій в ст. 121 КК; втрата працездатності (у ст.ст. 121, 122, 125, 126-1 КК), втрата родючості земель (ст. 254 КК), втрата документів (носіїв, матеріалів, інших предметів, які містять інформацію) (ст.ст. 329, 422 КК), втрата інформації (ст. 361 КК), втрата майна (ст. 413 КК,) втрата літального апарату (ст. 417 КК). При дослідженні різних складів кримінальних правопорушень дослідники по-різному підходять до розуміння цього терміну. Щодо розуміння саме втрати військового майна, то під ним розуміється вихід майна з володіння військовослужбовця, що позбавляє його можливості користуватися цим майном [27, с.1171]. Однак поняття «вихід з володіння» теж не є конкретним та потребує тлумачення. У контексті співвідношення цього поняття із термінами «знищення» та «пошкодження», виникає питання чи можлива втрата майна у зв'язку з тим, що майно припиняє існувати. Очевидно, що так, адже якщо майна немає як такого, то і володіння цим майном припинене. Особа може втратити майно через те, що воно було знищено. А отже втрата майна можлива у формі його знищення. Щодо поняття «зіпсування», то в КК воно закріплено тільки в ст. 413 КК і під ним розуміється такий стан, за якого унеможливується або обмежується використання його за призначенням [27, с. 1171], що тотожне поняттям «пошкодження» та «знищення». В такому випадку виникає питання розмежування складу кримінального правопорушення, закріпленого в ст. 413 КК із складами, передбаченими в ст.ст. 411, 412 КК.

Очевидно в такому випадку це має здійснюватися за іншими ознаками складу кримінального правопорушення.

Висновки. Таким чином доводиться констатувати, що відсутність єдиного розуміння термінів «викрадення» та «заволодіння» призводить до різного їх тлумачення на практиці та відповідно не сприяє її єдності. Слід погодитися з науковою позицією, що наскрізними поняттями слід вважати такі, які використовуються неодноразово і мають одне і те ж значення і зберігають його незалежно від того, щодо якого інституту кримінального права вони використовуються [28, с. 74; 11, с. 247]. Тому відповідні поняття потребують роз'яснення, яке буде мати однакове значення для всіх складів кримінальних правопорушень, викладене безпосередньо в законі або рішенні Верховного Суду. Наповнення КК додатковими термінами не сприятиме єдності судової практики. Саме вказані поняття використовуються в КК системно.

І саме їх використовують автори проєкту КК. В розділі «Глосарій» вміщено значення термінів «викрадення» та «незаконне заволодіння». Зокрема «викрадення» тлумачиться через поняття «вилучення», а «незаконне заволодіння» через «обернення» [25]. Проте проблемним в такому випадку може бути співвідношення понять «викрадення» та «незаконне заволодіння», хоча тлумачення останнього терміну свідчить, що воно включає «викрадення». Однак оскільки «викрадення» має чітко визначені форми, то його зміст можна викласти через перерахування цих форм (крадіжка, грабїж, розбій), а от «заволодіння» є збірним поняттям, яке включає усе різноманіття форм протиправного впливу на майно, пов'язаних з оберненням майна на користь винного чи третіх осіб, які можуть бути і не означені в КК.

У розумінні понять «знищення» та «пошкодження» майна спостерігається відносна єдність. Проблемою є співвідношення їх з іншими побідними поняттями, вжитими в КК. Ті терміни, які майже тотожні вищевказаним мають бути вилучені із закону, інші, які частково перетинаються за змістом, потребують тлумачення. В проєкті КК проблема вирішена наявністю глосарію, хоча він явно потребує доповнення ще рядом термінів (зокрема, «знищення» і «втрата», які неодноразово вживаються в тексті проєкту). Відсутність глосарію в чинному КК значно ускладнює єдність в тлумаченні термінів, а отже і єдність практики у застосуванні норм, які містять відповідні терміни. І тут слово залишається за судовою практикою, а саме за Верховним Судом.

Література:

1. Газдайка-Василишин І.Б. Некорисливі злочини проти власності: монографія. Львів. Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 212 с.
2. Любченко Т.С. Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи. дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Київ, 2025. 239с.
3. Палюх Л.М. Умисне незаконне знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини: проблеми визначення ознак об'єктивної сторони складу злочину. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Серія ПРАВО. Випуск 48. Том 2. С. 86-89

4. Антонюк Н. О. Кримінально-правова охорона власності: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 514 с.
5. Дорохіна Ю. А. Злочини проти власності: теоретико-правове дослідження: монографія. Київ, 2016. 744 с.
6. Миронюк С. А. Кримінальна відповідальність за умисне знищення або пошкодження майна: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08, Дніпропетровськ, 2012. 20 с.
7. Семенюк-Прибатень А.В. Кримінально-правова характеристика знищення та пошкодження майна за Кримінальним кодексом України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Львів, 2016. 241 с.
8. Бориславський Р.А. Диференціація кримінальної відповідальності за знищення або пошкодження майна за кримінальним правом України : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Львів, 2020. 237 с.
9. Одайник Б. М. Кримінальна відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження пам'яток-об'єктів культурної спадщини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08, Київ, 2010. 19 с.
10. Маркін В. І. Кримінально-правова охорона свободи віросповідання в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. Львів, 2012. 18 с.
11. Максимович Р.Л. Викрадення як наскрізне кримінально-правове поняття. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юрид. Вип. № 2. 2015. С. 247-255
12. Кундеус В. Г. Кримінально-правова характеристика викрадення: автореф. дис. ... канд. юр. наук: спец. 12.00.08. Х., 2004. 19 с.
13. Татаркевич Я. О. Викрадення у кримінальному праві України: поняття та форми: дис. ... д-ра філософії: 081 «Право» Одеса, 2022. 260с.
14. Про судову практику в справах про викрадення та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 3. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text>
15. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text>
16. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 6.12.2009 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>
17. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій. К.: Знання. 2000. 771 с.
18. Антонюк Н.О. Об'єктивні ознаки розкрадання. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юрид. Вип. № 4. 2011. С. 224–227.
19. Максимович Р.Л. Про поняття «заволодіння» в кримінальному кодексі України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юрид. Вип. №2. 2017. С. 317-324.
20. Цивінський О. І. Відповідальність за заволодіння чужим майном, вчинене службовою особою, за кримінальним правом України: дис.д-ра філософії: 081 «Право» - Львів: 2023. – 310с.
21. Про практику застосування судами України законодавства у справах про деякі злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, а також про адміністративні правопорушення на транспорті: постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text>

22. Гетьман А.Д. Способи незаконного заволодіння важливим особистим документом. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. №1 (114). С. 31-35
23. Порухення законів та звичаїв війни: особливості кваліфікації ст. 438 КК України проаналізувала суддя ВС Наталія Марчук. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1345046/>
24. Загиней-Заболотенко З.А., Кваша О.О., Чаплюк О.І. Вироки у кримінальних провадженнях про порушення законів та звичаїв (стаття 438 Кримінального кодексу України): окремі особливості техніко-юридичного оформлення. Юридичний науковий журнал. 2023. №6. С. 461-464
25. Проект КК. Контрольний текст (станом на 21.07.2025 року). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/08/20/00-kontrolnyj-proyekt-kk-21-07-2025.pdf>
26. Міщенко М.О. Кримінально-правова охорона культурних цінностей в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08. К., 2014. 20 с.
27. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 10 вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2018. 1360 с.
28. Навроцький В. О. Наскрізнi кримінально-правові поняття. 10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13–14 жовт. 2011 р. Х.: Право, 2011. С. 73–77

References:

1. Hazdaika-Vasylyshyn I.B. (2012). Nekoryslyvi zlochynty proty vlasnosti: monografiia [Non-selfish property crimes]. Lviv. Lvivskii derzhavnii universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
2. Liubchenko T.S. (2025). Kryminalna vidpovidalnist za umysne znyshchennia abo poshkodzhennia maina zahysnyka chy predstavnyka osoby [Criminal liability for intentional destruction or damage to the property of a person or representative of a person]. Candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
3. Paliuh L.M. (2018). Umysne nezakonne znyshchennia, ruinuvannia abo poshkodzhennia obiektniv kulturnoi spadshyny: problemy vyznachennia oznak obyektivnoi storony skladu zlochyntu [Intentional unlawful destruction, destruction or damage to cultural heritage objects: problems of identifying the objective side of the crime]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu - Scientific Bulletin of Uzhhorod, 48 (2), 86-89 [in Ukrainian].
4. Antoniuk N.O. (2012). Kryminalno-pravova okhorona vlasnosti: navch. posibnyk [Criminal-legal protection of property]. Lviv: LNU im. Ivana Franka. [in Ukrainian]
5. Dorohina Yu.A. (2016). Zlochynty proty vlasnosti: teoretyko-pravove doslidzhennia: monografiia [Crimes against property: theoretical and legal studies]. Kyiv [in Ukrainian].
6. Myroniuk S.A. (2012). Kryminalna vidpovidalnist za umysne znyshchennia abo poshkodzhennia maina [Criminal case for intentional destruction or damage to property]. Extended abstract of candidate's thesis. Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].
7. Semeniuk-Prybaten A.V. (2016). Kryminalno-pravova kharakterystyka znyshchennia ta poshkodzhennia maina za Kryminalnym kodeksom Ukrainy [Criminal and legal characteristics of the destruction and damage of property under the Criminal Code of Ukraine]. Candidate's thesis. Lviv. [in Ukrainian].
8. Boryslavskyi R.A. (2020). Dyferentsiatsiia kryminalnoi vidpovidalnosti za znyshchennia abo poshkodzhennia maina za kryminalnym pvavom Ukrainy [Differences in criminal liability for loss or damage to property under the criminal law of Ukraine]. Lviv. 2020. Candidate's thesis. [in Ukrainian].

9. Odainyk B.M. (2010). Kryminalna vidpovidalnist za znyshchennia, ruinuvannia abo poshkodzhennia pamiatok-objekniv kulturnoi spadshyny [Criminal liability for the destruction, ruination or damage to monuments and objects of cultural heritage]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv. [in Ukrainian].

10. Markin V.I. (2012). Kryminalno-pravova okhorona virospovidannia v Ukraini [Criminal and legal protection of virus information in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. Lviv. [in Ukrainian].

11. Maksymovych R.L. (2015). Vykradennia yak naskrizne kryminalno-pravove poniattia [Theft as a cross-cutting criminal-legal concept]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Ser. yuryd. - Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal Series, 2, 247-255 [in Ukrainian].

12. Kundeus V.H. (2004) Kryminalno-pravova kharakterystyka vykradennia [Criminal-legal characteristics of theft]/. Extended abstract of candidate's thesis. Kh. [in Ukrainian].

13. Tatarkevych Ya.O. (2022). Vykradennia u kruminalnomu pravi Ukrainy: poniattia ta formy [Theft in the criminal law of Ukraine: understanding and forms]. Candidate's thesis. Odesa. [in Ukrainian].

14. Pro sudovu praktyku v spravakh pro vykradennia ta inshe nezakonne povodzhennia zi zbroyeu, boiovymy pryapasamy, vybukhovymy rehovynamy, vybukhovymy prystroiamy, radioaktyvnymy materialamy: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26.04.2002 № 3. [For judicial practice in cases of theft and other illegal actions involving weapons, military equipment, explosives, explosive devices, and radioactive materials: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated 26.04.2002 No. 3]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-02#Text> [in Ukrainian].

15. Pro sudovu praktyku v spravakh pro zlochyny u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn, ikh analogiv abo prekursoriv: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 26.04.2002 № 4. [For judicial practice in reports on crimes in the sphere of circulation of narcotic substances, psychotropic substances, their analogues or precursors: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated 26.04.2002 No. 4]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-02#Text> [in Ukrainian].

16. Pro sudovu praktyku v spravakh pro zlochyny proty vlasnosti: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 6.12.2009 № 10. [For courts, practice in reports on crimes against property: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine dated 6.12.2009 No. 10]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text> [in Ukrainian].

17. Navrotskii V.O. (2000). Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva Chastyna: kurs lektsii [Criminal Law of Ukraine. Special Part: Lecture Course]. K. Znannia [in Ukrainian].

18. Antoniuk N.O. (2011). Obiektivni oznaky rozkradannia [Objective signs of theft]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Ser. yuryd. - Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal Series, 4, 224-227 [in Ukrainian].

19. Maksymovych R.L. (2017). Pro poniattia "zavolodinnia" v Kryminalnomu kodekss Ukrainy [On the concept of "possession" in the Criminal Code of Ukraine]. Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Ser. yuryd. - Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs. Legal Series, 2, 317-324 [in Ukrainian].

20. Tsyvinskyi O.I. (2023). Vidpovidalnist za zavolodinnia chuzhym mainom, vchynene sluzbovoiu osoboioiu, za kryminalnym pvavom Ukrainy [Responsibility for the theft of foreign property, committed by an official, under the criminal law of Ukraine]. Candidate's thesis. Lviv. [in Ukrainian].

21. Pro praktyku zastosuvannia sudami Ukrainy zakonodavstva u spravakh pro deiaki zlochyny proty bezpeky dorozhnoho rukhu ta ekspluatatsii transport, a takozh pro administratyvni

pravoporushennia na transporti: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 23.12.2005 № 14. [For the practice of applying the legislation by the courts of Ukraine in cases concerning certain crimes against road safety and the operation of transport, as well as administrative violations in transport: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of 23.12.2005 No. 14.] (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-05#Text> [in Ukrainian].

22. Hetman A.D. (2020) Sposoby nezakonnoho zavolodinnia vazhlyvym osobystym dokumentom [Methods of illegal seizure of important personal documents]. Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnih sprav - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs, №1 (114), 31-35 [in Ukrainian]

23. Porushennia zakoniv ta zvychaiv viiny: osoblyvosti kvalifikatsii proanalizuvala suddia VS Nataliia Marchuk [Violations of laws and customs of the crime: the peculiarities of the qualification were analyzed by the Supreme Court judge Nataliia Marchuk]. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1345046/> [in Ukrainian]

24. Zahynei-Zabolotenko Z.A., Kvasha O.O., Chapliuk O.I. (2023). Vyroky u kryminalnykh provadzhenniah pro porushennia zakoniv ta zvychaiv viiny (stattia 438 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy): okremi osoblyvosti tekhniko-yurydychnoho oformlennia [Sentences in criminal proceedings for violations of laws and customs of guilt (Article 438 of the Criminal Code of Ukraine): special features of technical and legal formalities]. Yurydychnyi naukovi zhurnal Ukrainy - Yurydychnyi scientific journal of Ukraine, 6, 461-464 [in Ukrainian]

25. Proiekt KK. Kontrolnyi tekst (stanom na 21.07.2025 roku) [Project KK. Control text (as of July 21, 2025)]. Retrieved from <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/08/20/00-kontrolnyj-projekt-kk-21-07-2025.pdf> [in Ukrainian]

26. Mishchenko M.O. (2014). Kryminalno-pravova okhorona kulturnykh tsinnostei v Ukraini [Criminal and legal protection of cultural values in Ukraine]. Extended abstract of candidate's thesis. K. [in Ukrainian]

27. M.I. Melnyk, M.I. Khavroniuk (Eds.) (2018). Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. Kyiv. VD "Dakor". 2018. [in Ukrainian]

28. Navrotskii V.O. (2011). Naskrizni kryminalno-pravovi poniattia [Cross-cutting criminal law concepts]. 10 rokiv chynnosti KK Ukrainy: problem zastosuvannia, udoskonalennia ta podalshoi harmonizatsii iz zakonodavstvom yevropeyskykh krain [10 years of the existence of the Criminal Code of Ukraine: the problem of its application, improvement and further harmonization with the legislation of European countries]. Materials of the international scientific-practical conference, 13–14 October. (pp. 73-77). Kh. Pravo. [in Ukrainian]